

ГІСТОРЫЯ ПАЎСЯДЗЁННАСЦІ НАСЕЛЬНІЦТВА ЖАСНЯНСКАЙ ГМІНЫ Ў 1921–1939 ГАДЫ

АЛЕНА ІЗЕРГІНА

Анатацыя: Разгледжана рэлігійная палітыка П Рэчы Паспалітай у міжваенны перыяд (1921–1939 гады). Даследуецца канфесійны склад насельніцтва гміны. Аналізуюцца ўзаемаадносіны паміж прадстаўнікамі розных канфесій.

Ключавыя словы: рэлігійная палітыка, этнічныя міфы, П Рэч Паспалітая.

EVERYDAY HISTORY OF THE POPULATION OF ŻOSNA GMINA IN 1921–1939

Abstract: The article considers the religious policy of Poland during the interwar period of 1921–1939. The author depicts the confessional structure of the population of Żosna gmina through the analysis of the relations between the believers of different confessions.

Keywords: Religious Policy, Ethnic Myths, Poland.

У межах гісторыі паўсядзённасці ў дадзеным артыкуле будуць разгледжаны рэлігійныя ўзаемаадносіны насельніцтва Жаснянскай гміны, якая адміністрацыйна падпарадкоўвалася Дунілавіцкаму, а пасля Пастаўскаму староству (Памяць, 1998: 161) у 1921–1939 гады.

Рэлігійнае жыццё насельніцтва Заходняй Беларусі ў 1921–1939 гады праходзіла ва ўмовах прыярытэтнага развіцця польскага касцёла. Нягледзячы на гэта, грубых парушэнняў правоў вернікаў не было. Згодна з дадзенымі перапісу 1921 года, у Жаснянскай гміне праваслаўнымі сябе лічылі 3 659 чалавекі (60,8%), каталікамі – 2 334 чалавек (38,8%), 27 чалавек былі прадстаўнікамі іншых веравызнанняў (0,4%) (Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej, 1923: 38).

У 1926 годзе ў Жаснянскай гміне пражывала 6 388 чалавек (7, л. 44; 10, л. 167), з іх 3846 праваслаўных (60,2%), 2503 – католікі (39,2%) (10, л. 167). На працягу наступных 6-ці год насельніцтва гміны павялічылася амаль на 1 тысячу чалавек: згодна з рапартам войта гміны ад 17 чэрвеня 1932 года – 7268 чалавек, з іх праваслаўных – 4518 (62,2%) і каталікоў – 2687 (37%) (6, л. 62). Змены ў суадносінах паміж асноўнымі хрысціянскімі канфесіямі на тэрыторыі гміны звязаны з:

- хібамі перапісу 1921 года, праведзенага ў верасні – вельмі хутка пасля падпісання Рыжскай дамовы.

- з дзяржаўнымі службоўцамі, якія займаліся перапісам (адміністрацыйны апарат гмінных рад абіраўся самім вясковым насельніцтвам, адпаведна, гміннае кіраўніцтва больш дакладна ведала сваіх грамадзян, чым дзяржаўныя асобы, якія праводзілі перапіс у 1921 годзе).

- пытаннем становішча канфесій у міжваенны час у II Рэчы Паспалітай (сфарміраваны стэрыатып пра дамінаванне каталіцкага касцёла, але, у той самы момант, правы праваслаўнага насельніцтва, замацаваныя ў міжнародных дамовах (5, л. 2) і канстытуцыі II Рэчы Паспалітай ад 17 сакавіка 1921 года (Konstytucja z 17 III 1921), не былі парушаны).

- шматгадовымі традыцыямі праваслаўя на дадзенай тэрыторыі.

У міжваенны час на тэрыторыі гміны звычайнай з'явай былі змешаныя шлюбы паміж каталікамі і праваслаўнымі: “Татка быў праваслаўны, а мамка – каталічка” (Маслоўская, 2011). Пытанне хрышчэння дзіцяці залежыла ад жадання бацькоў: “Не застаўлялі, рашаць самі [бацькі – аўт.] – так і будзе... хрысцілі нас у Слабадзе” (Амельяновіч, 2011).

Мясцовае насельніцтва як каталіцкага, так і праваслаўнага веравызнання з павагай ставілася да рэлігійных свят суседзяў: “У нас дома ніколі не рабілі, як ў каталікаў свята, – нельга было” (Амельяновіч, 2011). “Не рабілі, як у праваслаўных празднік. На Вяліканне 4 дні рабіць нельга” (Казлоўская, 2011).

У 1932 годзе на тэрыторыі гміны размяшчалася 3 парафіі: адна рымска-каталіцкая ў Весялусе і дзве праваслаўныя ў Слабадзе, Ста-

рых-Габах (6, л. 62). Заможная частка насельніцтва гміны – паны – з’яўлялася фундатарам культавых пабудоў. У маёнтку Снарскіх Старая Жосна была капліца з цэглы, час пабудовы якой датуецца 2 паловай XVII стагоддзя (Кулагін, 2008: 115).

У гміне акрамя асноўных хрысціянскіх канфесій пражывалі прадстаўнікі іншых рэлігійных плыняў: па стане на 1932 бабтысты – 0,5%, мусульмане – 0,2%, іудзеі – 0,1% (6, л. 62). Этнічная меншасць з боку большасці атрымлівае пэўную характарыстыку, фарміруюцца “этнічныя міфы” (Стефаненко). Успаміны пра прадстаўнікоў этнічных меншасцей можна падзяліць на канкрэтныя, калі жыхары ўзаемадзейнічалі з імі, і “этнічныя міфы” – агульнапрынятыя вобразы народа.

Баптысты. Як у рэальным, там і ў фальклорным вымярэнні прадстаўнік іншага этнасу ўспрымаецца як “чужы”, “іншы”. Звычайна ён адрозніваецца ад прадстаўнікоў дамінуючага. Для апошніх могуць быць не зразумелымі яго звычаі, рэлігія, мова, знешні выгляд, паводзіны і іншае (Лобач і Внуковіч, 2011: 167). “Паявіліся бабцісты ў Габах. Там лужына такая была – крысцілі ў гэтай лужыне на бапцістаў” (Урбановіч, 2012).

Іудзеі. Калі ўзаемаадносіны паміж яўрэямі і мясцовым насельніцтвам не выклікалі непаразуменняў і канфліктаў – адпаведныя ўспаміны. “Як хто. Дружбу завадзілі. Вообшчам ніхто нічога да іх [яўрэяў – аўт.] ня меў. Яны жылі так, як і ўсе” (Урбановіч, 2012). “А што? Яны [яўрэі – аўт.] добрыя, не падманвалі” (Яновіч, 2012).

Агульнапрынятай была характарыстыка яўрэяў, як хітрых людзей (Бялова (Белова), 2011: 131). “Любіць не любілі за тое, што жыды хітрыя былі. Яны ашукаваць любілі” (Урбановіч, 2012). У параўнанні з цыганамі ўспрыняцце вобраза яўрэя было пазітыўным. “Вот цыганы яны кралі павальна. Во як кралі цыганы! А жyd украсці не ўкрадзе. Надзёжна” (Урбановіч, 2012).

Татары. За сваю адасобленасць татараў называлі “дзікім народам” (Бялова (Белова), 2011: 131). “Татары – гэта саўсім. Іх тут мала і было... Іх не любілі. Яны вообшчам народ дзікаваты” (Урбановіч, 2012). Калі татары і прадстаўнікі іншых канфесій жылі ў адной мясцовасці, вобраз татарына меў канкрэтную характарыстыку. “Зэнусева хрышчоніца замуж за татарына выйшла. Барыс яго звалі, такі добры, папросіш – памагаў” (Пяткоўская, 2012).

Такім чынам, нягледзячы на тое, што рэлігійнае жыццё насельніцтва Заходняй Беларусі ў 20–30-я гады ХХ стагоддзя праходзіла ва ўмовах прыярытэтнага развіцця польскага касцёла, на тэрыторыі Жаснянскай гміны грубых парушэнняў правоў вернікаў не было. Рэлігійныя ўзаемаадносіны насельніцтва гміны фарміраваліся на аснове існуючых

у грамадстве стэрыатыпаў, гістарычна сфармаваных, часта пры непасрэдным удзеле дзяржавы і замацаваных традыцыяй, у выніку стасункаў паміж прадстаўнікамі этнасаў. Прыведзеныя вышэй звесткі і факты не з'яўляюцца вычарпальнымі, а толькі адлюстроўваюць адну са старонак гісторыі паўсядзённасці насельніцтва Заходняй Беларусі ў міжваенны час.

Бібліяграфія

1. Амеляновіч Яўгенія Іларыёнаўна, 1931 год нараджэння, вёска Гулі Мядзельскага раёна Мінскай вобласці, асабістая размова 8 красавіка 2011 года.

2. Белова, Ольга (2011). *Портрет этнического соседа: евреи глазами славян (по фольклорно-этнографическим материалам с Витебщины)*. Беларускае Падзвінне: вопыт, методыка і вынікі палявых і міждысцыплінарных даследаванняў: зб. навук. прац міжнар. навук.-практ. канф., Полацк, у 2 ч. Ч. 2: 130–136.

3. Казлоўская Адульфіна Сігізмундаўна, 1918 год нараджэння, вёска Янушова Мядзельскага раёна Мінскай вобласці, асабістая размова 16 жніўня 2011 года.

4. Кулагін, Анатолий (2008). *Каталіцкія храмы Беларусі*. Мінск: Беларус. Энцыклапедыя імя П. Броўкі.

5. Лобач, Уладзімір і Внуковіч, Юлія (2011). *Вобраз літоўцаў у беларускай народнай культуры*. Беларускае Падзвінне: вопыт, методыка і вынікі палявых і міждысцыплінарных даследаванняў: зб. навук. прац міжнар. навук.-практ. канф., Полацк, у 2 ч. Ч. 2: 167–178.

6. Маслоўская Ганна Уладзіміраўна, 1923 год нараджэння, вёска Канстантынава Мядзельскага раёна Мінскай вобласці, асабістая размова 19 жніўня 2011 года.

7. Памяць: Гіст.-дакум. хроніка Мядзельскага раёна (1998). Мінск: “Беларус. Энцыклапедыя” імя Петруся Броўкі.

8. Положение о миссионерской деятельности православной церкви, Литовский государственный исторический архив, город Вильнюс. Ф. 605, Оп. 10, Д. 4.

9. Пяткоўская Яніна Аляксандраўна, 1924 год нараджэння, вёска Красняні Мядзельскага раёна Мінскай вобласці, 30 сакавіка 2012 года асабістая размова.

10. Рапорт воеводскаму управленню об экономяко-политическом состоянии гмины и др., Зональный государственный архив г. Молодечно. Ф. Р-56, О.1, Д. 39.

Раздзел 7. Станаўленне ўласнай дзяржаўнасці: Беларусь і іншыя краіны Цэнтральна-Усходняй Еўропы ў XX стагоддзі

11. Статистические сведения о собранном урожае, Зональный государственный архив г. Молодечно. Ф. Р-56, Оп. 1, Д. 8.

12. Стефаненко, Т. Г. *Этнические стереотипы – функции и свойства*, (доступ: 05.09.2013): <http://psyfactor.org/lib/stereotype8.htm>

13. Урбановіч Марыя Іванаўна, 1924 год нараджэння, вёска Зыкава Мядзельскага раёна Мінскай вобласці, 27 ліпеня і 4 верасня 2012 года асабістая размова.

14. Яновіч Геновэфа Іванаўна, 1921 год нараджэння, вёска Баяры Мядзельскага раёна Мінскай вобласці, 9 студзеня 2012 года асабістая размова.

15. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 17 III 1921, URL (доступ 25.09.2011): <http://sciaga.onet.pl>

16. Materiały informacyjne starostwa Postawskiego, Литовский центральный государственный архив г. Вильнюс. Ф. 51, Оп. 1, Д. 231.

17. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej. Tom VII. Warszawa, 1923.